

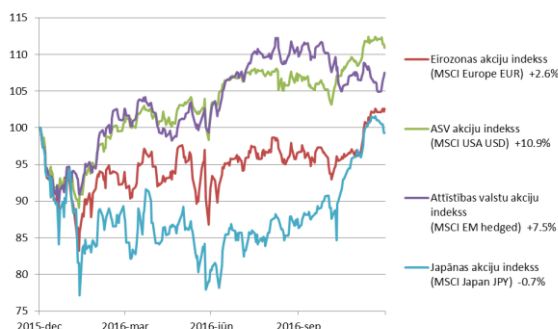
Pensiju fondu **apskats**

Nr. 20 | 2016. gads

I Tirgus apskats

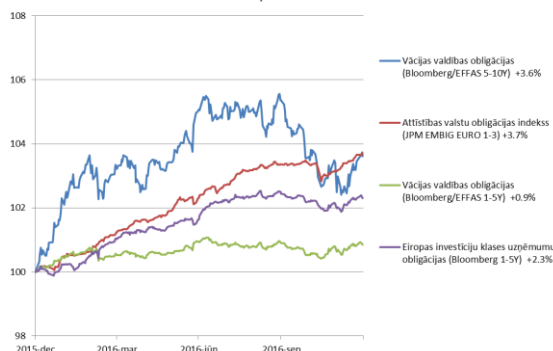
“Kā pa kalniem” būtu trāpīgs raksturojums 2016. gadam finanšu tirgos. Gads iesākās ar strauju kritumu akciju tirgos, kas tuvojās 20% robežai, taču jau 1. ceturkšņa beigās atgūstot daļu no krituma apjoma. Vairākkārt bija manāma investoru panika saistībā ar dažādiem riskiem, bet tikpat strauji tika atgūta stabilitāte un tirgus indeksi pieauga. Lai gan gads iezīmējās ar virkni negaidītiem politiskajiem notikumiem, akciju tirgi 2016. gadu noslēdza ar pieaugumu ar izteikti reģionālām atšķirībām. Spēcīgs rezultāts bija ASV akciju tirgos (procentlikmju pieauguma prognozes apstiprina ekonomikas izaugsmes tempus, tirgus optimisms par nākošo prezidenta politiku u.c.).

Akciju tirgus segmentu sniegums
Indekss, 31-Dec-2015 = 100

Arī ierasti mierīgajos obligāciju tirgos bijusi straujāka vilņošanās nekā parasti. Gada laikā eurozonas etalona – Vācijas valdības 10 gadu obligāciju – likme svārstījās no -0,19% līdz +0,63%, kas atspoguļojas arī ieguldījumu rezultātos. Gadā Vācijas obligāciju ieguldījumu indekss pieauga par +3,6%, bet īsāka termiņa obligāciju pieaugums ir daudz zemāks (1-5 gadu Vācijas obligāciju indeksa pieaugums +0,9%), jo to ietekmē ECB negatīvās procentu likmes.

Obligāciju tirgus segmentu sniegums
Indekss, 31-Dec-2015 = 100

Nemot vērā pieaugumu attīstības valstu akciju tirgos arī obligāciju tirgos pozitīvs pieaugums, gadu noslēdzot ar +3,7%.

II VFPS plānu sniegums

Visā 2016. gadā augstāku ienesīgumu uzrādījuši tie Latvijas valsts fondēto pensiju sistēmas plāni, kuri salīdzinoši lielāku daļu iegulda akciju tirgos. Lai gan procentlikmju kāpums 4. ceturkšņa laikā radīja nelielu kritumu VFPS ieguldījumiem obligāciju tirgos, gada griezumā īstermiņa svārstības atstāj salīdzinoši nelielu ietekmi. Tādējādi gada griezumā konservatīvo plānu ienesīgums (+1,26%) atpaliek no sabalansēto (+2,01%) un aktīvo plānu ienesīguma (+2,34%). Šāds rezultāts ir likumsakarīgs, jo 2016. gads kopumā ir bijis akciju tirgiem labvēlīgs visā pasaulē.

Valsts fondēto pensiju shēmas plānu sniegums uz 31.12.2016.

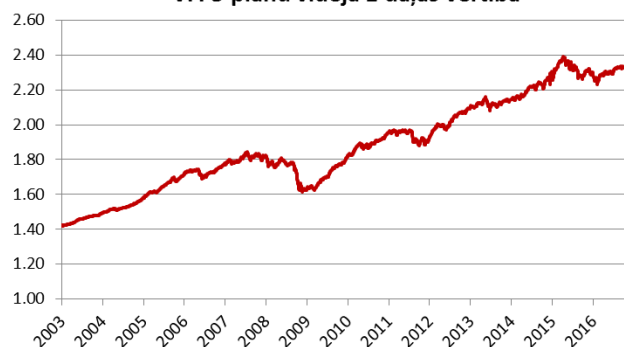
	Vidējais ienesīgums			
	1 gads	3 gadi *	5 gadi *	10 gadi *
Konservatīvie plāni	1.26%	2.36%	3.13%	4.00%
Sabalansētie plāni	2.01%	2.85%	3.77%	3.53%
Aktīvie plāni	2.34%	3.37%	4.52%	2.84%
Visu plānu vidējais ienesīgums	2.02%	3.05%	4.08%	3.21%

* - ienesīgums vidēji gadā

Avots: www.manapensija.lv

Jāatzīmē, ka VFPS plāni turpina uzrādīt labus rezultātus ilgākā termiņā. Visu plānu vidējais sniegums pēdējos 5 gados bijis 4,08% gadā, bet tie plāni, kuri darbojas jau vismaz 10 gadus, saviem dalībniekiem šajā laika periodā snieguši tīro atdevi 3,21% apmērā gadā.

VFPS plānu vidējā 1 daļas vērtība

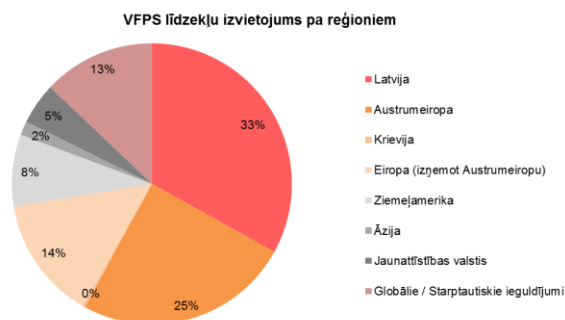

Arī VFPS vidējās daļas vērtības grafiks uzskatāmi parāda augšuļejošu ilgtermiņa tendenci ar mērenām īstermiņa svārstībām: 1 eiro, kas ir ticis ieguldīts 2003. gada sākumā, šobrīd ir nopelnījis 65 centus.

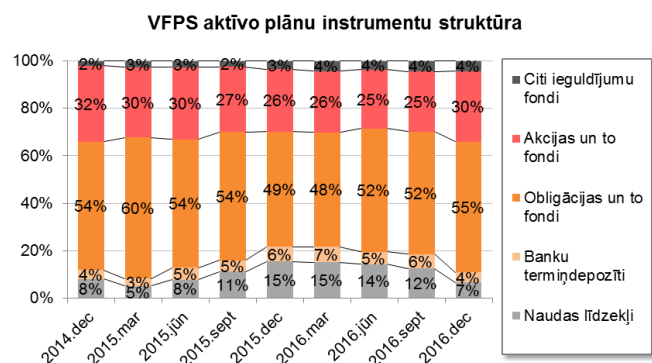
Plānu investīciju struktūra

Reģionāli būtisku ieguldījumu daļu turpina veidot ieguldījumi Latvijā (33,1%), kam seko Austrumeiropa (24,9%) un Eiropa (14,1%), bet ieguldījumi pārējos pasaules reģionos veido atlikušos 27,9%. Šāda tendence norāda uz labi diversificētu ieguldījumu portfeli. Ceturkšņa

griezumā ieguldījumu īpatsvars Latvijā ir samazinājies par -5,4pp, bet palielinājies Ziemeļamerikā (+1,6pp) un Eiropā (+2,1pp). Ņemot vērā īpatsvara samazinājumu, ir sarucis arī kopējais ieguldījumu apmērs Latvijā, kas tagad ir 913 miljoni eiro.

LKA dati uzrāda, ka pensiju 2. līmeņa aktīvo plānu pārvaldītāji pastiprinātās nenoteiktības apstākļos turpināja ieturēt piesardzīgu pozīciju, taču izmantoja labvēlīgu tirgus situāciju, pēdējā ceturkšņa gaitā būtiski paaugstinot akciju īpatsvaru, kurš sasniedzis 30%. Šis pieaugums galvenokārt veidojies uz naudas līdzekļu bāzes, kura ceturkšņa laikā samazinājusies par 5pp.

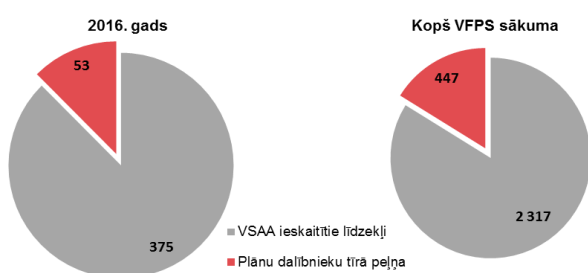

Savukārt konservatīvo plāno struktūrā vien neliels pieaugums – par 4pp – obligāciju īpatsvaram sasniedzot 82%. Sabalansēto plānu struktūrā bijušas nelielas izmaiņas, par 0,7pp pieaudzis akciju īpatsvars (sasniedzot 15,5%) un par 1,5pp pieaudzis obligāciju īpatsvars (sasniedzot 74,1%).

VFPS plānu aktīvi

VSAA un Latvijas Komerčbanku asociācijas apkopotie dati liecina, ka VSAA iemaksas 2016. gada laikā sasnējušas 374,6 miljonus eiro, bet investīciju peļņa bija 53,4 miljoni eiro. Kopējie valsts fondēto pensiju shēmas aktīvi 2016. gada laikā ir pieauguši par 428,0 miljoniem eiro, un kopsummā fondēto pensiju aktīvu vērtība sasniegusi 2,764 miljardus eiro.

VFPS plānu aktīvu kompozīcija, miljonus EUR

Kopš VFPS darbības sākuma līdzekļu pārvaldītāji shēmas dalībniekiem ir nopelnījuši 447,1 miljonus eiro. Šī summa ir tīrais investīciju rezultāts, no kura ir atskaitīti visi ar aktīvu pārvaldīšanu un administrēšanu saistītie izdevumi – atlīdzības pārvaldītājiem, turētājbankām un citas izmaksas. Vidējais uzkrājums uz vienu shēmas dalībnieku 2016. gada decembra beigās sasniedza 2180 eiro, 2016. gada laikā pieaugot par 17%.

Vispārējā informācija

Valsts fondētās pensiju shēmas ietvaros uz 2016. gada 4. ceturkšņa beigām darbojās 7 līdzekļu pārvaldītāji, kuri kopā pārvaldīja līdzekļus vairāk nekā 2,7 miljardu eiro vērtībā. Shēmas dalībniekiem ir iespējas izvēlēties kādu no 20 pensiju plāniem. No tiem 8 pielieto konservatīvu ieguldīšanas stratēģiju, 4 – sabalansētu stratēģiju, bet 8 – aktīvu stratēģiju. Pārskata perioda beigās VFPS dalībnieku skaits pārsniedza 1,268 miljonus. Populārākie ir aktīvie pensiju plāni, kurus izvēlējušies vairāk nekā 809 tūkstoši dalībnieku. Konservatīvos plānus ir izvēlējušies vairāk nekā 336 tūkstoši dalībnieku, bet sabalansētos – 121 tūkstoši dalībnieku.

III Pensiju plānu ienesīgums salīdzinājumā ar inflāciju

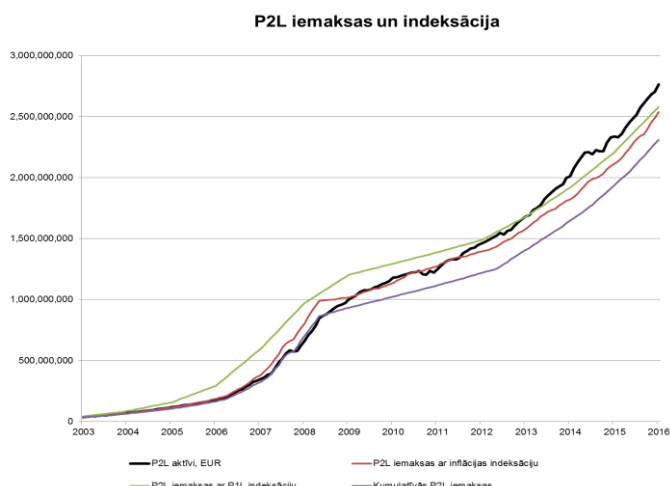
LKA jau 2016. gada 3. ceturkšņa apskatā veica salīdzinājumu ar inflāciju, un šajā apskatā tēma tiek nedaudz turpināta, bet nedaudz citā rakursā. Proti, LKA veica analīzi par to, kā izskatītos pensiju 2. līmeņa iemaksas, ja tās “ieguldītu ikmēneša inflācijā” vai “indeksētu ar 1. līmeņa kapitāla pieauguma koeficientiem”.

LKA ir aprēķinājusi rezultātus par faktiski veiktajām iemaksām, kuras valsts novirzījusi iemaksām pensiju 2. līmenī no 2003. gada un kuras ir vai nu:

- 1) Tikušas ieguldītas vidējā pensiju 2. līmeņa plānā un, tādējādi, atspoguļo kopējos pensiju 2. līmeņa aktīvus;
- 2) Tikušas indeksētas ar inflāciju. Proti, katru mēnesi kopējās iemaksas ir palielinātas par attiecīgā mēneša inflāciju;
- 3) Tikušas indeksētas ar pirmā pensiju līmeņa pieaugumā izmantotajiem kapitāla pieauguma indeksiem;
- 4) Nav bijušas ieguldītas, bet tikušas vienkārši uzkrātas (t.i. kopējais kumulatīvais P2L iemaksu apmērs).

Lai gan aprakstītā otrā un trešā situācija nav iespējama, šāds aprēķins dot iespēju ilustratīvi un korekti atspoguļot VFPS vidējos rezultātus salīdzinājumā ar inflāciju un pirmo pensiju līmeni. Papildus jāatzīmē, ka LKA aprēķina modelī iemaksas ar inflāciju tiek indeksētas katru mēnesi, bet 1. līmeņa kapitāla pieaugums tiek piemērots reizi gadā (kopējām gada iemaksām) tieši tā kā tas arī notiktu aprakstītajās situācijās.

Izvērtējot rezultātus, var secināt, ka teorētiskajā situācijā, ja ikmēneša faktiskās iemaksas tiek “ieguldītas” jeb indeksētas ar inflāciju, pensiju sistēmas otrais līmenis ir nopelnījis papildus 227 miljonus eiro vairāk, nekā iemaksu rezultāts ar inflācijas indeksāciju.

Savukārt salīdzinājumā ar pirmā līmeņa indeksāciju, 2. pensiju līmenis ir pieaudzis par 185 miljoniem eiro vairāk, bet, kā jau iepriekš norādīts, kopsummā papildus iemaksām ir nopelnīti 447 miljoni eiro.

Svarīgi, ka uzkrātajam kapitālam pensiju 2. līmenī ir reāls naudas un vērtspapīru segums. Savukārt sociālajā budžetā, no kura jāmaksā pensijas, rodas aizvien lielāka spriedze, turpinoties darbaspējīgo iedzīvotāju skaita samazinājumam emigrācijas, demogrāfiskās situācijas un dzīves ilguma dēļ. Jāņem vērā, ka 1. līmenī pensijas tiek maksātas no tagad iekasētajiem nodokļiem un uzkrājuma apmērs 1. līmeņa kapitālā ir “virtuāls” – bez reāla naudas seguma.

Ir būtiski, ka 1., 2. un 3. pensiju līmeņi savstarpēji papildina viens otru un to uzdevums ir nodrošināt dalībnieku – Latvijas iedzīvotāju – stabilitāti un aizsardzību no dažādiem ārējiem šokiem, nekonkurējot. Gala rezultātā tiek nodrošināta stabilāka ilgtermiņa pensiju sistēma.

IV Privāto pensiju fondu sniegums

2016. gada 4. ceturksnis finanšu tirgos bija labvēlīgs pensiju aktīvu ieguldījumiem, neskatoties uz finanšu tirgus svārstībām, kas bija saistītas ar ASV prezidenta pretrunīgajām vēlēšanām. 2016. gada beigās sabalansēto pensiju plānu ienesīgums palielinājies, salīdzinot ar 3. ceturkšņa beigām, un sasniedzis 2,81% no gada sākuma. Aktīvo pensiju plānu ienesīgums kopš gada sākuma būtiski pieaudzis un sasniedzis 4,34% likmi. Augstāku ienesīgumu 2016. gadā uzrādīja eiro valūtas pensiju plāni, jo ASV dolāra pensiju plānos bija novērojams ienesīguma samazinājums tieši 4. ceturksnī, kas saistīts ar ASV dolāra kursa vērtības svārstībām vēlēšanu rezultātu ietekmē.

Privāto pensiju plānu sniegums uz 2016. gada 31. decembri

	1 gads	3 gadi**	5 gadi	10 gadi*
Sabalansētie plāni	2,81%	3,23%	4,07%	3,38%
Aktīvie plāni	4,34%	4,86%	5,96%	2,57%
Visu plānu vidējais ienesīgums	3,38%	3,76%	4,76%	3,06%

* ienesīgums vidēji gadā

Avots: Latvijas Komerčbanku asociācija

Ilgtermiņa ienesīgums saglabājas stabils, un vidējā visu pensiju plānu investīciju atdeve 10 gados ir bijusi 3,06% gadā.

Pensiju plānu aktīvi

2016. gadā pensiju plānu aktīvi palielinājās praktiski visiem privātajiem pensiju fondiem, un pensiju plānu aktīvi pieauga par 50,2 miljoniem eiro jeb 15%, sasniedzot 380,6 miljonus eiro, kas ir 14% no pensiju 2. līmeņa aktīvu summas. Aktīvu pieaugums saistīts ar pozitīvu naudas plūsmu pensiju plānos 41,1 miljonu eiro apmērā. Tas gan ir par 8,9 miljoniem eiro zemāks rādītājs nekā 2015. gadā, un tas ir saistīts ar dalībniekiem izmaksātā pensijas kapitāla pieaugumu 2016. gadā. Savukārt papildus dalībnieku veiktajām iemaksām pensiju fondi 2016. gadā saviem pensiju plānu dalībniekiem ir nopelnījuši 9,1 miljonu eiro.

Kopējās iemaksas pensiju plānos 2016. gadā sasniedza 71,4 miljonus eiro, kas par 6% jeb 4 miljoniem eiro pārsniedz 2015. gada apjomu. Jāatzīst, ka 2016. gada pirmā puse nebija daudzsoļoša attiecībā uz dalībnieku veiktajām iemaksām pensiju plānos, jo tās bija būtiski zemākas praktiski visiem pensiju fondiem. Tomēr 2. pusgadā iemaksas pieauga, un kopumā 2016. gads ir vēsturiski augstāko iemaksu gads.

Individuālo dalībnieku iemaksas

2016. gadā pensiju plānu dalībnieku individuālās iemaksas bija 61,8 miljoni eiro, kas par 7% jeb 4,2 miljoniem eiro vairāk nekā 2015. gadā. Šāds iemaksu apjoms ir vēsturiski augstākais kopš privāto pensiju fondu pastāvēšanas. Vidējā iemaksa uz 1 dalībnieku veido 5%-6% līmeni no vidējās bruto darba samaksas, kas ir ļoti aptuvenus rādītājs, pieņemot, ka ne visi reģistrētie dalībnieki pensiju plānos kārtējā gada laikā veic iemaksas pensijas uzkrājumā (statistiski tas būtu ~3%).

Tā kā vidējais dalībnieku vecums ir 46 gadi, šāda iemaksu likme vērtējama kā nepietiekoša, lai pilnvērtīgi varētu veidot uzkrājumu līdz pensijas vecumam un būtiski kompensētu ienākumu kritumu, kas sagaidāms no valsts pensijas.

Darba devēju iemaksas

Darba devēju iemaksu apjoms 2016. gada laikā ir pat nedaudz samazinājies – par 3% jeb 280 tūkstošiem eiro, kaut gan uzņēmumu skaits ir palielinājies par 16 uzņēmumiem, savukārt uzņēmumu darbinieku skaits ir samazinājies par 238 dalībniekiem. Kopumā 978 uzņēmumi veic iemaksas par 55 900 darbiniekiem jeb 6,5% no nodarbināto personu skaita Latvijā. Reāli darba devēju līdzdalība privāto pensiju uzkrājumu veidošanā Latvijā pieaug ļoti lēni, kas skaidrojams ar nelielo ekonomiskās izaugsmes tempu.

Aizvien vairāk Eiropas valstu pieņem lēmumus Darba likumos veikt izmaiņas, lai darba ņēmēju darba samaksas struktūrā bez ikmēneša algas iekļautu arī obligātas darba devēja iemaksas privātajam pensiju uzkrājumam darbinieka labā. Šāda sistēma jau vairākus gadus darbojas Lielbritānijā, Dānijā, Jaunzēlandē, Austrālijā, ASV, Nīderlandē, nesen arī Turcijā un citās valstīs. Austrijā un Īrijā par automātiskās darba devēju pensiju shēmas ieviešanas lietderību ir uzsāktas publiskās debates, OECD šo sistēmu ir ieteikusi Vācijai 2016. gada aprīlī.

Piedāvātais ienākumu izlīdzināšanas mehānisms nodrošina individuālu uzkrājumu veidošanu papildus valsts pensijai, nevis uzskatāms par papildu slogu darba devējiem vai darba ņēmējiem. Arī fakts, ka cilvēki dzīvo ilgāk, liek valdībām apsvērt visaptverošus mehānismus, lai nodrošinātu iedzīvotāju labklājību vecumdienās un mazinātu sociālo spiedienu sabiedrībā.

Izmaksas no privātajiem pensiju fondiem

2016. gadā privātie pensiju fondi izmaksāja privātās pensijas kapitālu 30,3 miljonu eiro apmērā, kas par 36% jeb 7,9 miljoniem eiro pārsniedz 2015. gadā izmaksāto privātās pensijas kapitālu. Tāpat kā iemaksas, arī izmaksātais kapitāls 2016. gadā ir sasniedzis vēsturiski augstāko līmeni. 95% jeb 28,8 miljonus eiro no kopējā izmaksātā kapitāla veido izmaksas privātpersonām, kuru vecums pārsniedz 55 gadus. Šī pozīcija, salīdzinot ar 2015. gadu, ir augusi par 38% jeb 7,9 miljoniem eiro. Kapitāla apjoms, kas tiek izmaksāts pensiju plānu dalībnieku mantiniekiem kā mantojuma summa, ir 804 tūkstoši eiro.

Kopā no dalības privātajos pensiju fondos 2016.gadā izstājušies 9290 dalībnieku, un to skaits ir pieaudzis par 30% (jeb 2169 dalībnieku), salīdzinot ar 2015. gadu. Un arī šis ir vēsturiski augstākais rādītājs.

Privātā pensijas kapitāla pārskaitījumi starp pensiju fondiem

Dalībnieku aktivitāte privātās pensijas kapitāla pārvedumiem starp pensiju fondiem saglabājas salīdzinoši neliela. 2016. gadā pārskaitītais kapitāls sasniedza 690 tūkstošus eiro jeb 2% no kopējā izmaksātā kapitāla apjoma, un šis apjoms ir pat samazinājies par 16%, salīdzinot ar 2015. gadu.

Vidējais uzkrātais kapitāls un dalībnieku vecums

Vidējais uzkrātais privātās pensijas kapitāls uz 1 dalībnieku 2016. gada beigās ir palielinājies par 102 eiro un veido 1398 eiro.

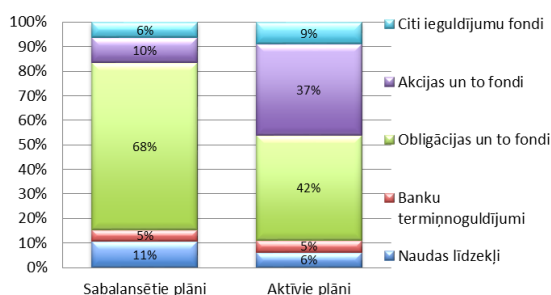
Savukārt vidējais izmaksātais privātās pensijas kapitāls privātpersonām ir 1513 eiro, bet kolektīvās dalības līgumu dalībniekiem - 2275 eiro.

2016. gada laikā ir samazinājies vidējais pensiju plānu dalībnieku vecums par 1 gadu un sasniedzis 46 gadus. Šis fakts rāda, ka pensiju 3. līmeņa dalībai gados jaunāki cilvēki piesakās aizvien mazāk, kā arī liecina par vispārējo demogrāfisko situāciju Latvijā, kad sabiedrība pamazām noveco.

Pensiju plānu ieguldījumu struktūra

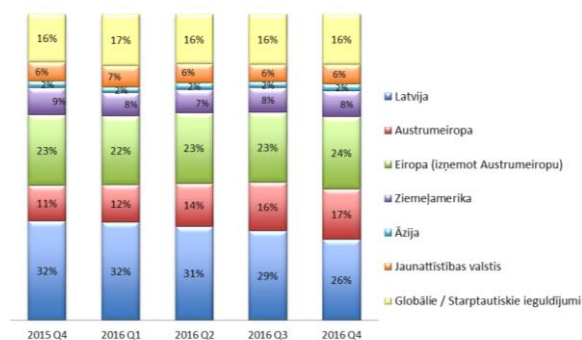
Pensiju 3.līmeņa pensiju plānu ieguldījumu struktūra 2016. gadā ir mainījusies tādejādi, ka brīvie naudas līdzekļi ir samazinājušies gan aktīvajos, gan sabalansētajos pensiju plānos. Turklāt, aktīvie plāni ir palielinājuši par 2% punktiem ieguldījumus akcijās, savukārt sabalansētie par 4% punktiem – ieguldījumus obligācijās.

Pensiju 3.līmeņa pensiju plānu ieguldījumu instrumenti 2016.gada 4.ceturksnī

2016. gadā par 1pp ir palielinājušies ieguldījumi Austrumeiropā un par 6pp – ieguldījumi Eiropā, sasniedzot 24% no kopējiem pensiju plānu aktīviem.

Pensiju 3.līmeņa līdzekļu izvietojums pa reģioniem

Diemžēl jāatzīmē, ka par 6pp ir samazinājies ieguldījumu īpatsvars Latvijas ekonomikā, un sasniedz vairs tikai 26% no kopējiem aktīviem. Latvijas finanšu un kapitāla tirgus pagaidām nespēj nodrošināt atbilstošus finanšu instrumentus ilgtermiņa uzkrājumu ieguldījumiem, kā tikai Latvijas valdības vērtspapīri un Latvenego obligācijas. Lai nodrošinātu Latvijas kapitāla tirgus izaugsmi nākotnē, finanšu tirgus attīstības plānā būtu iekļaujama stratēģiska pieeja – valdības, valsts atbalstītu vai pašvaldību projektu finansēšanai nepieciešamos līdzekļus piesaistīt ar finanšu instrumentu emisiju, nevis bankas kredītiem. Tāpat būtu vēlama arī nekustamā īpašuma un mežu fondu attīstība.

Pensiju plānu dalībnieki

Kopumā pensiju 3. līmenī savus uzkrājumus veido 272 237 dalībnieki (79% individuālie dalībnieki, 21% uzņēmumu darbinieki, par kuriem iemaksas veic darba devēji) jeb 21% no pensiju 2. līmeņa dalībnieku skaita. Privāto pensiju krājēju skaits pieaug, taču temps ir lēns. Jauno dalībnieku skaits 2016. gadā sasniedza 24 589 personas, kas ir par 7% jeb 1 903 dalībniekiem zemāks rādītājs nekā 2015. gadā.

Kā liecina starptautiskā prakse, brīvprātīgie pensiju uzkrājumi veidojas lēni, īpaši gados jaunāku cilvēku segmentā, kuri varētu jau ar nelielām iemaksām, izmantojot ilgstošu darba stāžu, veidot nozīmīgu savu privāto kapitālu tam laika periodam, kad ienākumu no algota darba vairs nebūtu. Līdz ar to aizvien aktuālāks kļūst jautājums par visaptverošu un sistēmisku pieeju privāto pensiju uzkrājumu veidošanā, un kā viens no starptautiski atzītiem variantiem ir darba devēju obligātās privātās pensiju shēmas.

Vispārējā informācija

Latvijā šobrīd darbojas 6 privātie pensiju fondi (5 atklātie un 1 slēgtais pensiju fonds), piedāvājot 17 dažādus pensiju plānus, kas atšķiras pēc līdzekļu ieguldīšanas stratēģijas un ienesīguma rādītājiem (5 pensiju plāni ar sabalansētu ieguldījumu stratēģiju, 11 – ar aktīvu, un 1 – ar konservatīvu).

Nenoliedzami augstāku ienākumu līmeni pensijā iedzīvotāji var sasniegt, izmantojot visas trīs pensiju sistēmas komponentes. Diemžēl nākas atzīt, ka iedzīvotāji savu valsts pensiju sistēmā uzkrāto pensijas kapitālu, kas veidojas no viņu pašu valsts sociālās apdrošināšanas iemaksām pensiju 1. un 2. līmenī, neizmanto kā savu naudu, ko varēs izmantot pensijā, un pat neinteresējas par kapitāla apmēru. Ieguvēji būs visi, ja cilvēki zinās savas valsts pensiju tiesības, līdz ar to precīzāk varēs plānot nepieciešamos privātās pensijas uzkrājumus jau savlaicīgi.

Apskatu sagatavoja:
LKA ieguldījumu pārvaldes sabiedrību komiteja
LKA Privāto pensiju fondu komiteja